

Ομιλία στην εκδήλωση για το Πολυτεχνείο που πραγματοποίησε η Λαϊκή Συνέλευση Κολωνού-Σεπολίων-Ακ. Πλάτωνος στις 12/11/2021

Θοδωρής Βουρεκάς

Συντρόφισσες και σύντροφοι!

Όταν αναφέρομαι στην εξέγερση του Πολυτεχνείου, νιώθω πάντοτε μια ιδιαίτερη συγκινησιακή φόρτιση, λόγω της βιωματικής μου σχέσης με τα γεγονότα.

Πριν ακριβώς από 48 χρόνια, τεταρτοετής τότε φοιτητής του μαθηματικού τμήματος, συμμετείχα στην κατάληψη της Πολυτεχνικής Σχολής Θεσσαλονίκης. Ήταν μια από τις τρεις καταλήψεις της εξέγερσης, ταυτόχρονα με αυτές της Αθήνας —πριν απ' όλα— αλλά και της Πάτρας.

Η εξέγερση του Πολυτεχνείου αποτέλεσε την κορύφωση του μαζικού αντιδικτατορικού κινήματος, που εμφανίστηκε ως τέτοιο, δηλαδή ως μαζικό κίνημα, μόλις στις αρχές της προηγούμενης χρονιάς, γεγονός που δείχνει και την ταχύτητα που έχουν πολλές φορές οι εξεγερτικές εξελίξεις.

Με τη σημερινή μου παρέμβαση, θα προσπαθήσω να προσεγγίσω δύο εξαιρετικού ενδιαφέροντος ζητήματα πολιτικής αποτίμησης, που πιστεύω δεν είναι παρελθοντολογία, αλλά έχουν πολιτική αξία στο σήμερα.

Το πρώτο ζήτημα: πώς η μαζική αντιδικτατορική πάλη, με κορυφαία στιγμή την εξέγερση, μας έμαθε βαθύτερα και ωριμότερα τη διαλεκτική των αγώνων. Πώς αποκτήσαμε δηλαδή βαθύτερη πολιτική γνώση και όχι απλώς εμπειρία, κάτι που μόνο τα μεγάλα στιγμιότυπα της ταξικής πάλης μπορούν να προσφέρουν.

Το δεύτερο ζήτημα: διχάζεται σε δυο σκέλη. Κατά πρώτον: πώς και γιατί η μαζική αντιδικτατορική δράση έφερε στην επιφάνεια έναν ορμητικό ριζοσπαστισμό, που με τη σειρά του άλλαξε τους όρους της πολιτικής αντιπαράθεσης. Και κατά δεύτερον: πώς και γιατί αυτό το πρωτοφανές ποτάμι ριζοσπαστισμού εγκλωβίστηκε μέσα στο συστημικό πλαίσιο της μεταπολίτευσης και δεν έγινε γέφυρα για βαθύτερες κοινωνικές ανατροπές.

A) Σχετικά με το πρώτο ζήτημα: τι μας έμαθε η διαλεκτική των αγώνων

Ωριμάσαμε πολιτικά πολύ γρήγορα, βίαια σχεδόν μέσα στο καμίνι του αντιδικτατορικού αγώνα. Ιδιαίτερα το γεγονός της κατάληψης και της εξέγερσης μας έδωσε την αίσθηση πως «ενηλικιωθήκαμε μέσα σε μία νύχτα». Έτσι μάθαμε βιωματικά τη διαλεκτική των αγώνων. Μάθαμε πως μια ήττα, που αφήνει συγκρουσιακές παρακαταθήκες, μετατρέπεται τελικά σε νίκη! Μάθαμε την αξία της πολιτικής και αγωνιστικής τόλμης, μάθαμε πως πρέπει να μετρά κανείς τις δυσκολίες, τους συσχετισμούς, τους κινδύνους, αλλά να μην υποκλίνεται σ' αυτούς. Μάθαμε να μην έχουμε στατικό βλέμμα, πως δεν πρέπει να φυλακίζουμε τη ματιά μας στην εικόνα τους παρόντος. Να μην απολυτοποιούμε τις δυσκολίες, να μην τις θεωρούμε ανυπέρβλητες. Να 'χουμε πάντοτε στο νου μας πως οι ανατρεπτικές δυνατότητες είναι ένα πιθανό ενδεχόμενο, ακόμη κι όταν αυτό δεν είναι από την αρχή ορατό. Προφανώς όλα αυτά ισχύουν κατά μείζονα λόγο και στο σήμερα.

B) Σχετικά με το δεύτερο ζήτημα: ζήσαμε την ανάδυση ενός πρωτοφανούς ριζοσπαστισμού που άλλαξε το πολιτικό τοπίο. Θα προσπαθήσω να φωτίσω το πώς και το γιατί. Τα όρια και τις αιτίες της ενσωμάτωσής του.

Ας δούμε καταρχάς τις δυο διαφορετικές περιόδους του αντιδικτατορικού αγώνα:

Πρώτη περίοδος 1967-1971:

Οι κυρίαρχες λογικές που επικρατούν την περίοδο αυτήν σ' ολόκληρο το φάσμα των πολιτικών δυνάμεων, της επίσημης Αριστεράς συμπεριλαμβανομένης, **είχαν στον πυρήνα τους την μετεξέλιξη της δικτατορίας σε κάποιου τύπου κοινοβουλευτική δημοκρατία, είτε ως τελική επιδίωξη, είτε ως δήθεν μεταβατικό στάδιο.** Είτε στη βάση κάποιου πολιτικού συμβιβασμού με τη Χούντα, είτε με υπέρβασή της, εντός του υπάρχοντος όμως κοινωνικού και οικονομικού πλαισίου. Ας δούμε το φάσμα των προσεγγίσεων πιο συγκεκριμένα:

- Συναίνεση της τότε ΕΔΑ στο «πείραμα Μαρκεζίνη» με τη εκδήλωση της πρόθεσης συμμετοχής στις ψευτοεκλογές της Χούντας, ως μόνη δήθεν ρεαλιστική εκδοχή. Φυσικά την ίδια στάση, ακόμη πιο απροσχημάτιστα, έχουν και οι γνωστοί «γεφυροποιοί» της δεξιάς.
- Διεκδίκηση μεγαλύτερων παραχωρήσεων από την πλευρά της Χούντας μέχρι και τη συμφωνημένη αποχώρησή της, για μια ομαλή πολιτική μετεξέλιξη (Γ. Ράλλης, μετριοπαθείς της δεξιάς, κεντρώοι πολιτικοί).
- Δημιουργία, ως διάδοχου σχήματος, μιας κυβέρνησης «Εθνικής Αντιδικτατορικής Ενότητας» στα διαφαινόμενα αδιέξοδα της δικτατορίας (ΚΚΕ εσωτερικού), που περιλαμβάνει τους πάντες, ακόμα και τους βασιλόφρονες.
- Προβολή από το ΚΚΕ του περίφημου σταδίου της «νέας δημοκρατίας», σύμφωνα με την ορολογία του 9ου Συνεδρίου του, μετά την ανατροπή της Χούντας, ως δήθεν φάση της «ενιαίας επαναστατικής διαδικασίας». Στάδιο καθαρά οριοθετημένο εντός του αστικού καθεστώτος παρά την αντιμπεριαλιστική ρητορική.
- Την πιο ριζοσπαστική, αλλά και ανέξοδη ρητορική την είχε το ΠΑΚ, το πρόπλασμα του ΠΑΣΟΚ, που συγκροτείται τότε κυρίως στο εξωτερικό. Με αντιαμερικανικές και σοσιαλιστικές αναφορές αριστερής σοσιαλδημοκρατικής κοπής και πέραν αυτής, που την εποχή εκείνη ήταν διακριτή πολιτικά.

Την περίοδο αυτή η αντιδικτατορική δράση εξαντλείται σε συμβολικές και παράνομες δραστηριότητες δημοκρατικών και αριστερών οργανώσεων, που παρά τον ηρωικό τους πολλές φορές χαρακτήρα, βρίσκονται έξω από κάθε πλαίσιο μαζικής δράσης, όχι βέβαια ως επιλογή, αλλά ως αποτέλεσμα των πολιτικών προσανατολισμών που προαναφέραμε.

Δεύτερη περίοδος 1972-1974:

Είναι η περίοδος που κάνει αισθητή και τελικά καταλυτική την παρουσία του το ανοιχτό μαζικό αντιδικτατορικό κίνημα, με κέντρο βάρους τη σπουδάζουσα νεολαία και με διαρκώς διευρυνόμενη λαϊκή αποδοχή και πλαisiώση. **Στο εσωτερικό αυτού του μαζικού αντιδικτατορικού κινήματος κυριαρχούν πρωτοπορίες που γεννιούνται κυρίως από τα κάτω, με κοινή αναφορά σε μια νέα επαναστατική επαγγελία!** Είναι φυσικά μια επαγγελία πρωτόλεια, αντιφατική και με εμφανή τα ίχνη του παλιού, όπως άλλωστε συμβαίνει με κάθε τι το νέο. Παρότι οι αναδυόμενες αυτές πρωτοπορίες επιδιώκουν μια ριζική ανατροπή, πέρα από τα αστικά κοινωνικά όρια, δεν έχουν προφανώς καμιά επεξεργασμένη επαναστατική τακτική και στρατηγική. Δε θα μπορούσε άλλωστε να είναι και διαφορετικά. Από την άλλη όμως, δεν έχουμε παρθενογένεση αυτής της επαγγελίας μόνο μέσα από την ίδια την αγωνιστική πράξη. Όλες αυτές οι διεργασίες φωτίζονται από τον μακρινό, αλλά πάντοτε ζωντανό κόκκινο Οκτώβρη. Από τις ανατρεπτικές και επαναστατικές εξάρσεις της εποχής. Από τις υποσχέσεις των νέων αντάρτικων στη Λατινική Αμερική, τις φιγούρες του Τσε, αλλά και του Μάο της «πολιτιστικής επανάστασης». Από τις επαναστατικές λάμπεις του γαλλικού Μάη του '68, του εργατοφοιτητικού Ιταλικού, αλλά και από την ματωμένη Μεξικάνικη Άνοιξη την ίδια χρονιά...

Ποιοι είναι όλοι αυτοί, που συγκροτούν αυτές τις πρωτοπορίες; Είναι τα «παιδιά του Πολυτεχνείου», πέρα και έξω από τις τυπικές πολιτικές τους αναφορές. Δεν είναι κυρίως αυτές οι αναφορές που τους καθορίζουν τότε. Είναι κατεξοχήν το καμίνι και η δυναμική της αντιδικτατορικής πάλης, που καθορίζουν τη συνείδηση και τη βούλησή τους. Γι' αυτό και είχαμε όλοι τότε την αίσθηση του ενιαίου και της κοινότητας. Το γεγονός αυτό κάθε άλλο σημαίνει ότι έλειπαν οι εσωτερικές πολιτικές αντιπαραθέσεις ή τα διαφορετικά πολιτικά ρεύματα μέσα όμως στο κυρίαρχο αυθόρμητο. Επιτρέψτε μου όμως στο σημείο αυτό να υπογραμμίσω μια σημαντική πτυχή. Χωρίς τη μικρή βολонταριστική επαναστατική αριστερά και την καθοριστική πολιτική της τόλμη δε θα ξεκινούσε η εξέγερση. Ήταν ο σπινθήρας της. Από την άλλη όμως χωρίς την ουσιαστική συμμετοχή των αγωνιστών που αναφέρονταν στη ρεφορμιστική αριστερά, παρά και ενάντια στη γραμμή των ηγεσιών της, δε θα υπήρχε η αναγκαία μαζική βάση στήριξης της εξέγερσης. Όλα αυτά βεβαίως συμβαίνουν κάτω από την ισχυρή επίδραση του κυρίαρχου αυθόρμητου.

Ας δούμε τώρα ποια ήταν τα ιδεολογικά και πολιτικά ενοποιητικά στοιχεία όλου αυτού του πρωτοπόρου δυναμικού. Ήταν οι κοινές σε τελική ανάλυση απαντήσεις, παρά την πολυτυπία τους στα τρία θεμελιώδη ερωτήματα κάθε αγώνα και κάθε αναμέτρησης: τι επιδιώκουμε, με ποια μέσα και σε ποια τελική προοπτική εντάσσουμε τον αγώνα μας;

Ο κοινός πυρήνας των απαντήσεων ήταν σχηματοποιημένα:

- Επιδιώκουμε την ανατροπή της Χούντας, αλλά και όλων των στηριγμάτων της, εξωτερικών και οικονομικών-κοινωνικών, δηλαδή της αμερικανοκρατίας, αλλά και του ίδιου του κοινωνικού συστήματος εν τέλει, που γεννά και την αμερικανοκρατία.
- Τα μέσα μας είναι τα μέσα του μαζικού, λαϊκού κινήματος με όλη την πολυμορφία τους, ακόμη και η ένοπλη πάλη δεν εξαιρείται, ως θεωρητική βέβαια εκδοχή, σε αυτή τη φάση.
- Η τελική προοπτική είναι ο σοσιαλισμός, ανεξάρτητα από τις διαφορετικές θεωρητικές και υπαρκτές παραλλαγές του.

Το σημαντικό είναι πως τα παραπάνω δεν αποτελούσαν την ανέξοδη ρητορική κάποιων κλειστών ομάδων, έξω από το κίνημα και την κοινωνία. Υπήρξαν οι κατευθυντήριες απόψεις μιας φυσικής πρωτοπορίας που κυριαρχούσαν σ' ένα υπαρκτό μαζικό κίνημα και επηρέαζαν διαρκώς όλο και πιο σημαντικά τμήματα της κοινωνίας.

Μ' αυτόν τον τρόπο η **ριζική ανατροπή**, πολιτική, κοινωνική και οικονομική, δηλαδή **η επαναστατική τελικά προοπτική, μπήκαν ξανά στη ζωή και απείλησαν μ' ένα καινούριο ξεκίνημα**, όπως το είχε τόσο εύστοχα συνοψίσει ο αξέχαστος σύντροφος **Κώστας Τζιαντζής**. Αυτό ακριβώς το επαπειλούμενο νέο επαναστατικό ξεκίνημα απετέλεσε την πηγή του ριζοσπαστισμού που διαχύθηκε ορμητικά στο πεδίο της πολιτικής και σε ολόκληρο τον κοινωνικό χώρο.

Χαιρετισμός

29

ΕΛΛΗΝΕΣ,

ΣΑΣ ΜΙΛΩ ΤΟ ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ.

ΜΕΤΑΔΙΔΟΥΜΕ ΣΤΟΥΣ 1450 ΧΙΛΙΟΚΥΚΛΟΥΣ ²¹Η ΣΙΟΗ.
ΠΕΡΙΠΟΥ.

ΓΙΑ 24 ΩΡΕΣ ΚΡΑΤΑΜΕ ΣΤΑ ΧΕΡΙΑ ΜΑΣ ΤΟ ΚΤΙΡΙΟ
ΤΟΥ ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΟΥ ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ.

ΕΛΛΗΝΕΣ,

ΕΝΩΘΗΤΕ ΜΑΖΙ ΜΑΣ ΣΤΟΝ ΚΟΙΝΟ ΑΓΩΝΑ ΕΝΑΝΤΙΑ ΣΤΗ
ΦΑΣΙΣΤΙΚΗ ΧΟΧΝΤΑ ΓΟΥ ΟΔΗΓΗΣΕ ΤΗ ΧΩΡΑ ΜΑΣ ΣΤΟ
ΓΕΝΙΚΟ ΣΕΠΟΥΛΗΜΑ.

Η ΩΡΑ ΕΦΤΑΣΕ ΓΙΑ ΤΟ ΓΚΡΕΜΙΣΜΑ ΤΗΣ ΞΕΝΟΚΙΝΗΤΗΣ
ΧΟΧΝΤΑΣ ΓΟΥ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΟΝΤΑΣ ΤΗΝ ΚΑΘΟΛΙΚΗ
ΑΝΤΙΘΕΣΗ ΤΟΥ ΛΑΟΥ ΠΡΟΣΕΓΑΘΗ ΝΑ ΠΑΡΑΤΗΝΕ ΤΗ
ΖΩΗ ΤΗΣ ΜΕ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΓΕΛΟΙΕΣ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΙΣ

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΠΙΚΟΙΝ.

Γ) Ας έρθουμε τώρα στο τελευταίο ζήτημα: γιατί τελικά όλος αυτός ο ριζοσπαστισμός εγκλωβίστηκε και αφυδατώθηκε μέσα στο συστημικό πλαίσιο της μεταπολίτευσης;

Μπορούμε να εντοπίσουμε τρεις θεμελιώδεις λόγους:

- **Πρώτος λόγος:** η ασυμβατότητα αυτού του ορμητικού ριζοσπαστισμού με τις πολιτικές της επίσημης αριστεράς, όπως τις περιγράψαμε συνοπτικά προηγουμένως.
- **Δεύτερος λόγος:** η απορρόφηση αυτού του ριζοσπαστισμού, όταν πλέον διατρέχει ευρύτατα λαϊκά στρώματα, από το ΠΑΣΟΚ, μετά την πτώση της Χούντας, το οποίο εκμεταλλεύεται με μαεστρία τις ανεπάρκειες της αριστεράς και όχι μόνο της κυρίαρχης, ενώ ταυτόχρονα αναπτύσσει με εξαιρετική τέχνη μια πρωτόγνωρη ριζοσπαστική ρητορική με άξονες την αυτοοργάνωση, τη λαϊκή συμμετοχή και την αυτοδιαχείριση, που βρίσκουν με τη φρεσκάδα τους μεγάλη λαϊκή απήχηση, δίπλα στο μαχητικά διατυπωμένο αίτημα της εθνικής ανεξαρτησίας («η Ελλάδα ανήκει στους Έλληνες»).
- **Τρίτος λόγος:** η απελπιστική απουσία ενός σύγχρονου για την εποχή, συνεκτικού πλαισίου επαναστατικής τακτικής και στρατηγικής, που, όπως ξέρουμε, έτσι κι αλλιώς «βρισκότανε λησμονημένο για χρόνια στο μουσείο της ιστορίας των επαναστάσεων».

Οι τρεις παραπάνω παράγοντες, στη σύνθεσή τους τελικά, εγκλώβισαν όλον αυτό τον ριζοσπαστικό και εν δυνάμει επαναστατικό πλούτο στο πλαίσιο της αστικής μεταπολίτευσης που γνωρίσαμε. Και δεν έγινε μόνο αυτό. Αν το δούμε από βαθύτερη ταξική σκοπιά, αυτή ακριβώς η ενσωμάτωση πρόσφερε τα εργαλεία για μια ανανέωση, στερέωση και ενδυνάμωση του αστικού πολιτικού συστήματος και της εξουσίας του, με φορέα το ΠΑΣΟΚ των πρώτων χρόνων της μεταπολίτευσης. Προφανώς υπήρξαν και σημαντικά «παράπλευρα» λαϊκά και δημοκρατικά οφέλη ως τίμημα αυτού του αστικού εκσυγχρονισμού, με τον διπλό όπως πάντοτε χαρακτήρα και της παραχώρησης, αλλά ταυτόχρονα και της κατάκτησης.

Κλείνοντας, θα σας διαβάσω τον επίλογο της ομιλίας μου στους μαθητές μου στην εκδήλωση για το Πολυτεχνείο την τελευταία μου χρονιά ως ενεργού δασκάλου το μακρινό 2010:

«Ο Νοέμβρης της εξέγερσης έδειξε ανάγλυφα, με τη δύναμη και την πειστικότητα της πράξης την αξία της συλλογικότητας, τη δυναμική των δίκαιων αγώνων, την ισχύ και την αίγλη των ιδανικών, της αδιαίρετης ελευθερίας, κοινωνικής και πολιτικής και τελικά των ιδεών που αναζητούν, παρά και ενάντια στους χαλεπούς καιρούς, μια κοινωνία που θα έχει στο κέντρο της τις πραγματικές ανάγκες και τη χειραφέτηση των ανθρώπων!»

Θα μπορούσα να συμπληρώσω τώρα προς εσάς, το σημερινό μου ακροατήριο: σας μιλώ για τη χειραφέτηση των ανθρώπων, που πραγματώνεται σε μια αυτοκυβερνώμενη κοινωνία καθολικής ελευθερίας, δηλαδή **στον απελευθερωτικό κομμουνισμό του μέλλοντός μας, καθώς και στον αγώνα για την επιδίωξή του!**